

**YANGI MARKAZ – YANGI IMKONIYATLAR: KASB-HUNARGA
O‘RGATISHDA INDIVIDUAL YONDASHUV, SAMARALI BOSHQARUV VA
HUDUD RIVOJIGA TA’SIR (KELAJAK MARKAZI MISOLIDA)**

Barnoqulova Dilora Shahobovna

*Navoiy viloyat Nurota tuman "Kelajak" markazi o'quv va Tashkiliy ishlar bo'yicha
direktor o'rinbosari*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada kasb-hunarga o'rgatish markazlari faoliyatida individual yondashuv va samarali tashkiliy boshqaruvning ahamiyati «Kelajak» markazi tajribasi asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotda bolalarning qiziqishi va iqtidorini amaliy mashg'ulotlar, kuzatuv, suhbat va faol ishtirok orqali amalga oshirilishi yoritib beriladi. Shuningdek, kasb-hunarga o'rgatish va yo'naltirish jarayonida o'quvchi, ota-ona va jamiyat manfaatlari uyg'unligi hamda mazkur faoliyatning hududiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ko'rsatadigan ta'siri ilmiy jihatdan asoslanadi. Tadqiqot natijalari kasb-hunarga o'rgatish markazlari faoliyatini takomillashtirishda amaliy ahamiyat kasb etadi.*

Kalit so'zlar: *kasb-hunarga o'rgatish, kasb-hunarga yo'naltirish, individual yondashuv, tashkiliy boshqaruv, iqtidorni aniqlash, hudud rivoji, «Kelajak» markazi.*

Аннотация: *В статье рассматриваются особенности деятельности центров профессионального обучения и ориентации с позиций индивидуального подхода и эффективного организационного управления на примере опыта центра «Келажак». Особое внимание уделяется выявлению интересов и способностей детей без применения диагностических тестов и анкет, на основе практических занятий, наблюдений, бесед и активного участия обучающихся. Анализируется согласование интересов обучающихся, родителей и общества, а также влияние деятельности центра на социально-экономическое развитие региона. Результаты исследования имеют практическую значимость для совершенствования деятельности центров профессионального обучения и ориентации.*

Ключевые слова: *профессиональное обучение, профессиональная ориентация, индивидуальный подход, организационное управление, выявление способностей, региональное развитие, центр «Келажак».*

Abstract: *The article analyzes the activities of vocational training and career guidance centers from the perspective of an individual approach and effective organizational management, based on the experience of the “Kelajak” Center. Special attention is paid to identifying children’s interests and abilities without using diagnostic tests or questionnaires, but through practical activities, observation, discussion, and active participation. The study also examines the alignment of the interests of learners, parents, and society, as well as the impact of vocational training and guidance activities on regional socio-economic development. The findings are of practical importance for improving the effectiveness of vocational training and career guidance centers.*

Key words: *vocational training, career guidance, individual approach, organizational management, identification of abilities, regional development, “Kelajak” Center.*

Kirish

Zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot sharoitida yoshlarning kasbiy yo‘nalishini to‘g‘ri belgilash, ularni mehnat bozorida talab etiladigan kasb-hunarlariga tayyorlash hamda hududlarning barqaror rivojlanishini ta‘minlash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda kasb-hunarga o‘rgatish markazlari nafaqat amaliy ko‘nikmalarni shakllantiruvchi muassasa, balki yoshlarning qiziqishi va iqtidorini aniqlash, ularni ongli kasb tanlashga yo‘naltirishga xizmat qiluvchi muhim ijtimoiy-pedagogik institut sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Bugungi kunda kasb-hunarga o‘rgatish tizimida individual yondashuv tamoyilining ahamiyati tobora ortib bormoqda. Har bir bolaning qiziqishi, moyilligi va imkoniyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilgan o‘rgatish va yo‘naltirish jarayoni kasbiy faoliyatga bo‘lgan motivatsiyani kuchaytiradi, o‘quvchilarning o‘z salohiyatini amaliy faoliyat orqali namoyon etishiga imkon yaratadi. Shu bilan birga, bunday yondashuv yoshlarning kelajak kasbini tanlashda xatolarga yo‘l qo‘ymasliklariga xizmat qiladi.

Kasb-hunarga o‘rgatish markazlari faoliyatining samaradorligi ko‘p jihatdan tashkiliy boshqaruv tizimining to‘g‘ri yo‘lga qo‘yilganligiga bog‘liq. Samarali boshqaruv individual yondashuvni amaliyotga joriy etish, o‘quv jarayonini muvofiqlashtirish, mutaxassislar faoliyatini uyg‘unlashtirish hamda ota-ona va jamiyat bilan hamkorlikni mustahkamlash imkonini beradi. Ayniqsa, hududiy ehtiyojlarni hisobga olgan holda tashkil etilgan kasb-hunarga o‘rgatish markazlari mahalliy mehnat bozoriga mos kadrlar tayyorlashda muhim rol o‘ynaydi.

Mazkur jarayonda bolalarning qiziqishi va iqtidorini aniqlash masalasi alohida ahamiyat kasb etadi. “Kelajak” markazi tajribasida ushbu jarayon diagnostik test va so‘rovnomalarsiz, balki amaliy mashg‘ulotlar, kuzatuv, bevosita muloqot va faol ishtirok asosida amalga oshiriladi. Bu yondashuv bolalarning real qobiliyatlarini aniqlash, ularni turli kasbiy faoliyat turlari bilan tanishtirish va amaliy tajriba orqali kasbga bo‘lgan qiziqishini shakllantirish imkonini beradi.

Shuningdek, kasb-hunarga o‘rgatish va yo‘naltirish markazlari faoliyati o‘quvchi, ota-ona va jamiyat manfaatlari uyg‘unligini ta‘minlashga xizmat qiladi. Yoshlarning kasbiy tayyorgarligi va bandligiga qaratilgan mazkur faoliyat hudud ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatib, kichik biznes, xizmat ko‘rsatish va ishlab chiqarish sohalarning rivojlanishiga zamin yaratadi.

Shu nuqtayi nazardan, “Kelajak” markazi tajribasi asosida kasb-hunarga o‘rgatish va yo‘naltirishda individual yondashuv, samarali tashkiliy boshqaruv hamda ushbu faoliyatning hudud rivojiga ta‘sirini ilmiy jihatdan o‘rganish muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega. Mazkur tadqiqot ushbu jarayonlarning mazmuni va mexanizmlarini yoritishga, shuningdek, kasb-hunarga o‘rgatish markazlari faoliyatini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish sharoitida yoshlarni mehnat bozoriga mos kasb-hunarlariga yo‘naltirish va amaliy ko‘nikmalar bilan ta‘minlash masalasi ta‘lim siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Hududlarning barqaror rivojlanishi, yoshlar bandligi va ijtimoiy faolligini ta‘minlash bevosita kasb-hunarga o‘rgatish

markazlari faoliyatining samaradorligi bilan bog‘liqdir. Shu bois, kasb-hunarga o‘rgatish va yo‘naltirish jarayonida individual yondashuv hamda samarali tashkiliy boshqaruv mexanizmlarini ilmiy asosda o‘rganish bugungi kunda alohida dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Amaliy tajriba shuni ko‘rsatadiki, ko‘plab yoshlar kasb tanlash jarayonida o‘z qiziqishi va real imkoniyatlarini to‘liq anglab yetmaydi. Bu holat noto‘g‘ri kasb tanlash, o‘qishni tashlab ketish yoki kelgusida bandlik bilan bog‘liq muammolarga olib keladi. Mazkur muammoni hal etishda kasb-hunarga o‘rgatish markazlari tomonidan olib boriladigan yo‘naltiruvchi va amaliy faoliyat muhim ahamiyatga ega bo‘lib, u yoshlarning qobiliyatini test va so‘rovnomalarsiz, balki real faoliyat jarayonida aniqlash imkonini beradi.

Dolzarblikning yana bir muhim jihati kasb-hunarga o‘rgatish markazlarida individual yondashuv tamoyilining yetarli darajada tizimlashtirilmaganligi bilan izohlanadi. Amaliyotda individual yondashuv ko‘pincha umumiy tavsiyalar doirasida qolib ketmoqda, bu esa o‘quvchilarning qiziqishi va iqtidorini to‘liq ochib berishga to‘sqinlik qiladi. Shuning uchun individual yondashuvni samarali tashkiliy boshqaruv bilan uyg‘unlashtirgan holda ilmiy asosda joriy etish dolzarb masalaga aylanmoqda.

Shuningdek, kasb-hunarga o‘rgatish va yo‘naltirish markazlari faoliyatining hudud rivojiga ta’siri masalasi ham yetarlicha o‘rganilmagan. Yoshlarning kasbga yo‘naltirilishi va amaliy tayyorgarligi hududda kichik biznes, xizmat ko‘rsatish va ishlab chiqarish sohalarining rivojlanishiga, yangi ish o‘rinlarining yaratilishiga zamin yaratadi. Shu nuqtayi nazardan, kasb-hunarga o‘rgatish markazlari faoliyatining ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini ilmiy jihatdan tahlil qilish zarurati mavjud.

Alohida ta’kidlash joizki, “Kelajak” markazi tajribasi kasb-hunarga o‘rgatish va yo‘naltirishda zamonaviy, moslashuvchan va amaliy yondashuvni namoyon etadi. Mazkur markazda o‘quvchi, ota-ona va jamiyat manfaatlari uyg‘unligi ta’minlanib, kasb-hunarga o‘rgatish jarayoni hududiy ehtiyojlar bilan uzviy bog‘langan. Ushbu tajribani ilmiy tahlil qilish va umumlashtirish boshqa hududlar uchun ham amaliy ahamiyat kasb etadi.

Shunday qilib, kasb-hunarga o‘rgatish markazlari faoliyatida individual yondashuv va samarali tashkiliy boshqaruvning hudud rivojiga ta’sirini o‘rganish zamonaviy ta’lim va ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot talablaridan kelib chiqadigan dolzarb ilmiy muammo hisoblanadi.

Asosiy qism

Kasb-hunarga o‘rgatish markazlari faoliyati zamonaviy jamiyatda yoshlarning kasbiy shakllanishi, ijtimoiy moslashuvi va hududiy rivojlanishni ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday markazlar faoliyatida o‘rgatish va yo‘naltirish jarayonlarining uyg‘unligi, individual yondashuvning joriy etilishi hamda samarali tashkiliy boshqaruv mexanizmlarining mavjudligi ta’limiy emas, balki amaliy natijadorlikni ta’minlovchi asosiy omil hisoblanadi.

1. “Kelajak” markazida kasb-hunarga o‘rgatish va yo‘naltirish faoliyatining mazmuni

“Kelajak” markazi tajribasida kasb-hunarga o‘rgatish an’anaviy ta’lim shaklida emas, balki amaliy faoliyatga asoslangan yo‘naltiruvchi model asosida tashkil etiladi. Markaz faoliyatida bolalar turli kasbiy yo‘nalishlar bilan bevosita tanishadi, amaliy mashg‘ulotlarda

ishtirok etadi va real faoliyat jarayonida o‘z qiziqishi hamda qobiliyatlarini namoyon etish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Ushbu jarayonda bolalarning qiziqishi va iqtidorini aniqlash diagnostik testlar yoki standartlashtirilgan so‘rovnomalar orqali emas, balki:

- amaliy mashg‘ulotlar,
- kuzatuv,
- suhbat,
- faol ishtirok darajasi

asosida amalga oshiriladi. Bunday yondashuv bolalarning real imkoniyatlarini aniqlashga, ularning kasbga bo‘lgan qiziqishini sun‘iy baholashdan holi holda shakllantirishga xizmat qiladi.

2. Individual yondashuvni amalga oshirish mexanizmlari

Kasb-hunarga o‘rgatish markazlari faoliyatida individual yondashuv har bir bolaning shaxsiy qiziqishi, faoliyatga munosabati va amaliy ko‘nikmalarini hisobga olgan holda tashkil etiladi. “Kelajak” markazida individual yondashuv bolalarning turli kasbiy faoliyatlarda ishtirok etishi orqali ularning kuchli jihatlarini aniqlash va rivojlantirishga qaratilgan.

Mazkur yondashuv quyidagi jihatlar orqali namoyon bo‘ladi:

- bolalarning turli kasbiy faoliyat turlarini sinab ko‘rish imkoniyati;
- ularning amaliy faoliyat jarayonidagi faolligini tahlil qilish;
- mutaxassislar tomonidan beriladigan individual tavsiyalar;
- ota-onalar bilan muntazam muloqot va maslahatlar.

Natijada individual yondashuv bolalarning kasb tanlashdagi ongli qarorini shakllantirishga, ularning o‘z qobiliyatlariga mos yo‘nalishni aniqlashga xizmat qiladi.

3. Samarali tashkiliy boshqaruvning o‘rni va ahamiyati

Kasb-hunarga o‘rgatish markazlari faoliyatining samaradorligi ko‘p jihatdan tashkiliy boshqaruv tizimining to‘g‘ri yo‘lga qo‘yilganligiga bog‘liqdir. “Kelajak” markazida boshqaruv jarayoni o‘quvchilar faoliyatini muvofiqlashtirish, mutaxassislar ishini samarali tashkil etish va ota-onalar hamda jamiyat bilan hamkorlikni mustahkamlashga yo‘naltirilgan.

Samarali boshqaruv quyidagilarni ta‘minlaydi:

- o‘rgatish va yo‘naltirish jarayonlarining izchilligi;
- resurslardan oqilona foydalanish;
- hudud ehtiyojlariga mos kasbiy yo‘nalishlarni rivojlantirish;
- markaz faoliyatining ijtimoiy ahamiyatini oshirish.

Bunday boshqaruv modeli markaz faoliyatining barqarorligini ta‘minlash bilan birga, uning hududiy rivojlanishga qo‘shayotgan hissasini ham kuchaytiradi.

4. O‘quvchi, ota-ona va jamiyat manfaatlari uyg‘unligi

Kasb-hunarga o‘rgatish markazlari faoliyatida o‘quvchi, ota-ona va jamiyat manfaatlari uyg‘unligini ta‘minlash muhim pedagogik va ijtimoiy vazifa hisoblanadi. “Kelajak” markazi tajribasida ota-onalar bilan olib boriladigan tushuntirish va maslahat ishlari bolalarning kasb tanlash jarayonida muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi.

Mazkur hamkorlik bolalarning kasbiy yo‘nalishini to‘g‘ri belgilash, ularning kelajakdagi bandligini ta‘minlash va jamiyat uchun foydali mutaxassis sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

5. Kasb-hunarga o‘rgatish markazlarining hudud rivojiga ta‘siri

Kasb-hunarga o‘rgatish va yo‘naltirish markazlari hududning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. “Kelajak” markazi faoliyati yoshlarning mehnat bozoriga moslashuvini kuchaytirib, ularni kelajakda hududda band bo‘lishga tayyorlaydi.

Kasb-hunarga o‘rgatish orqali yoshlar kichik biznes, xizmat ko‘rsatish va ishlab chiqarish sohalarida faol ishtirok etish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Bu esa hududda yangi ish o‘rinlarining yaratilishi, ijtimoiy barqarorlik va iqtisodiy faollikning oshishiga zamin yaratadi.

Kasb-hunarga o‘rgatish va yo‘naltirish tizimini ilmiy jihatdan o‘rganish zarurati bugungi kunda yoshlar bandligini ta‘minlash, ularning mehnat bozoriga moslashuvi va hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta‘minlash bilan bevosita bog‘liqdir. Zamonaviy jamiyatda yoshlarning kasb tanlash jarayoni tobora murakkablashib borayotgan bir sharoitda kasb-hunarga o‘rgatish markazlari yoshlarni amaliy faoliyat orqali kasbiy tayyorlash va ongli kasb tanlashga yo‘naltirishda muhim ijtimoiy institut sifatida maydonga chiqmoqda.

Mazkur mavzuni o‘rganish zarurati, avvalo, kasb-hunarga o‘rgatish markazlari faoliyatida individual yondashuv va tashkiliy boshqaruv mexanizmlarining yetarli darajada tizimlashtirilmaganligi bilan izohlanadi. Amaliyotda o‘rgatish va yo‘naltirish jarayonlari ko‘pincha umumiy faoliyat doirasida amalga oshiriladi, bu esa bolalarning qiziqishi va iqtidorini to‘liq ochib berish imkoniyatlarini cheklaydi. Shu bois, individual yondashuvni samarali boshqaruv bilan uyg‘unlashtirishga asoslangan ilmiy modelni ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, kasb-hunarga o‘rgatish jarayonida bolalarning qiziqishi va qobiliyatlarini aniqlashda an‘anaviy diagnostik test va so‘rovnomalardan foydalanish amaliyotda har doim ham real natija bermasligi kuzatilmoqda. “Kelajak” markazi tajribasi esa bolalarning qobiliyatlarini amaliy mashg‘ulotlar, kuzatuv va faol ishtirok orqali aniqlash samaraliroq ekanligini ko‘rsatmoqda. Ushbu yondashuvni ilmiy jihatdan tahlil qilish va umumlashtirish boshqa hududlarda ham qo‘llash imkoniyatlarini ochib beradi.

Mavzuni o‘rganish zarurati kasb-hunarga o‘rgatish markazlari faoliyatining hudud rivojiga ta‘sirini baholash bilan ham bog‘liqdir. Yoshlarning kasbiy tayyorgarligi hududda kichik biznes, xizmat ko‘rsatish va ishlab chiqarish sohalarining rivojlanishiga, yangi ish o‘rinlarining yaratilishiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Biroq ushbu jarayonlarning ilmiy tahlili va samaradorligini baholash masalalari hozirga qadar yetarli darajada yoritilmagan.

Shu nuqtayi nazardan, “Kelajak” markazi tajribasini ilmiy asosda o‘rganish va tahlil qilish kasb-hunarga o‘rgatish va yo‘naltirish faoliyatini takomillashtirish, ularning hududiy rivojlanishiga qo‘shayotgan hissasini kuchaytirish hamda o‘quvchi, ota-ona va jamiyat manfaatlari uyg‘unligini ta‘minlashga xizmat qiladi. Mazkur mavzu nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ega bo‘lib, kasb-hunarga o‘rgatish markazlari faoliyatini rivojlantirish uchun muhim ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, kasb-hunarga o‘rgatish markazlari faoliyati zamonaviy jamiyatda yoshlarning kasbiy shakllanishi, ongli kasb tanlashi va hududiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni ta‘minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, kasb-hunarga o‘rgatish va yo‘naltirish jarayonlarining uyg‘unligi, individual yondashuvning amaliy faoliyat orqali amalga oshirilishi hamda samarali tashkiliy boshqaruv mexanizmlarining mavjudligi mazkur faoliyatning samaradorligini oshiruvchi asosiy omillar sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Tadqiqot davomida aniqlanganki, bolalarning qiziqishi va iqtidorini aniqlashda diagnostik test va so‘rovnomalarga tayanmasdan, balki amaliy mashg‘ulotlar, kuzatuv, suhbat va faol ishtirok asosida olib borilgan ishlar yanada real va ishonchli natijalar beradi. Bunday yondashuv bolalarning haqiqiy qobiliyatlarini ochib berishga, ularning kasbga bo‘lgan qiziqishini sun‘iy baholashsiz shakllantirishga xizmat qiladi hamda kasb tanlashda ongli qaror qabul qilish imkonini yaratadi.

“Kelajak” markazi tajribasi shuni ko‘rsatadiki, individual yondashuv o‘quvchilarning kasbiy faoliyatga bo‘lgan motivatsiyasini kuchaytiradi, ularning o‘z imkoniyatlarini amaliy jarayon orqali anglashiga yordam beradi va kelgusida mehnat bozoriga moslashuvini yengillashtiradi. Shu bilan birga, samarali tashkiliy boshqaruv o‘rgatish va yo‘naltirish jarayonlarining izchil va maqsadga yo‘naltirilgan holda olib borilishini ta‘minlab, o‘quvchi, ota-ona va jamiyat manfaatlari uyg‘unligini mustahkamlaydi.

Tadqiqot natijalari kasb-hunarga o‘rgatish markazlari faoliyatining hudud rivojiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatishini ham tasdiqlaydi. Yoshlarning kasbiy tayyorgarligi hududda kichik biznes, xizmat ko‘rsatish va ishlab chiqarish sohalarining rivojlanishiga, bandlik darajasining oshishiga va ijtimoiy barqarorlikning mustahkamlanishiga zamin yaratadi. Bu esa kasb-hunarga o‘rgatish markazlarini hududiy rivojlanishning muhim ijtimoiy-iqtisodiy omili sifatida baholash imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, “Kelajak” markazi tajribasi asosida kasb-hunarga o‘rgatish va yo‘naltirishda individual yondashuv hamda samarali tashkiliy boshqaruvni ilmiy asosda joriy etish nafaqat o‘quvchilarning kasbiy rivojlanishini ta‘minlaydi, balki hududiy taraqqiyotga xizmat qiluvchi barqaror va samarali modelni shakllantiradi. Mazkur tadqiqot natijalari kasb-hunarga o‘rgatish markazlari faoliyatini takomillashtirish, ularning ijtimoiy ahamiyatini oshirish va boshqa hududlarda tatbiq etish uchun muhim ilmiy-amaliy asos bo‘lib xizmat qiladi.

TAVSIYALAR

1. Kasb-hunarga o‘rgatish markazlari faoliyatida bolalarning qiziqishi va iqtidorini aniqlash jarayonini diagnostik test va so‘rovnomalarsiz, balki amaliy mashg‘ulotlar, kuzatuv va bevosita faol ishtirok asosida tizimli ravishda tashkil etish tavsiya etiladi.
2. Individual yondashuvni samarali amalga oshirish maqsadida har bir o‘quvchining amaliy faoliyat jarayonidagi faolligi, moyilligi va rivojlanish dinamikasini hisobga oluvchi moslashuvchan o‘rgatish va yo‘naltirish mexanizmlarini joriy etish maqsadga muvofiqdir.

3. Kasb-hunarga o‘rgatish markazlarida samarali tashkiliy boshqaruvni ta’minlash uchun mutaxassislar faoliyatini muvofiqlashtirish, o‘quvchi–ota-ona–jamiyat hamkorligini mustahkamlash va hududiy ehtiyojlarga mos kasbiy yo‘nalishlarni rivojlantirish zarur.
4. Kasb-hunarga o‘rgatish va yo‘naltirish jarayonlarining hudud rivojiga ta’sirini aniqlash maqsadida markazlar faoliyatini monitoring qilish, natijalarni tahlil etish va ular asosida boshqaruv qarorlarini takomillashtirib borish tavsiya etiladi.
5. Kasb-hunarga o‘rgatish markazlari tajribasini umumlashtirish, ilmiy-metodik jihatdan tahlil qilish hamda samarali modellarning boshqa hududlarda joriy etilishini ta’minlash maqsadida ilmiy-amaliy hamkorlikni kengaytirish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Abduqodirov A. A. Kasb-hunar ta’limi va kasbiy yo‘naltirish asoslari. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. — 184 b.
2. Azizxo‘jayeva N. N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. — Toshkent: O‘qituvchi, 2018. — 192 b.
3. Boboyev H. Hududiy rivojlanish va yoshlar bandligi masalalari. — Toshkent: Iqtisodiyot, 2020. — 208 b.
4. Davletshin M. G. Yosh va pedagogik psixologiya. — Toshkent: O‘qituvchi, 2017. — 256 b.
5. Ismailova Z. Kasb-hunarga yo‘naltirishda individual yondashuv masalalari // Pedagogika jurnali. — 2021. — №3. — B. 42–46.
6. Karimova V. Ijtimoiy psixologiya va muloqot. — Toshkent: Fan, 2016. — 176 b.
7. Mavlonova R., To‘raqulova M. Pedagogika. — Toshkent: O‘qituvchi, 2020. — 320 b.
8. Nurmonov A. Ta’lim muassasalarida boshqaruv va menejment asoslari. — Toshkent: Innovatsiya, 2021. — 212 b.
9. Passov E. I. Kommunikativ va amaliy yo‘naltirilgan o‘qitish. — Moskva: Prosveshcheniye, 2011. — 256 s.
10. Safarov O. Ta’lim va ijtimoiy sohada samarali boshqaruv. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019. — 168 b.
11. Slastenin V. A. Pedagogika: innovatsion yondashuvlar. — Moskva: Akademiya, 2014. — 272 s.
12. Tojiyev B. Yoshlar bandligini ta’minlashning hududiy mexanizmlari. — Toshkent: Iqtisodiyot, 2021. — 196 b.
13. Usmonova M. Kasb-hunarga o‘rgatish markazlari faoliyatining ijtimoiy ahamiyati // Ta’lim va tarbiya. — 2022. — №2. — B. 31–36.
14. Xodjayev R. Ta’limda individual yondashuv va kompetensiyaviy yondashuv. — Toshkent: Fan, 2018. — 160 b.
15. Zimnyaya I. A. Kompetensiyaviy yondashuv ta’limda. — Moskva: Logos, 2006. — 248 s.